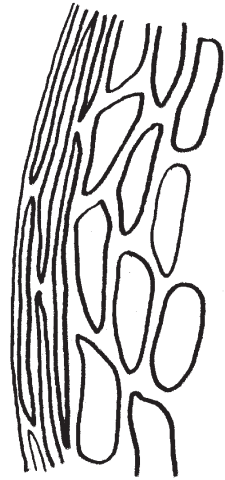
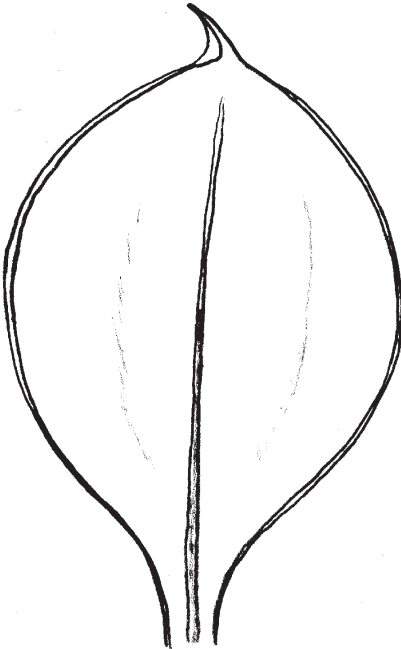

Mossor inom övervakningsprogrammet NILS

Detta kompendium är utarbetat och framtaget av
Henrik Weibull, Naturcentrum AB, Torstuna Hyvlinge,
740 83 Fjärdhundra, Henrik.Weibull@naturcentrum.se

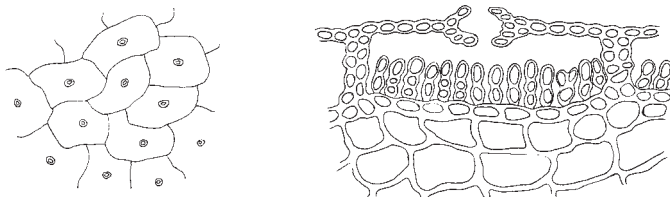
Innehållsförteckning

Marchantiales, ”tjocka” bållevermossor	5
<i>Metzgeriales</i> , ”tunna” bållevermossor	6
<i>Plagiochila asplenioides</i> , praktbräkenmossa	7
<i>Cinclidium stygium</i> , myruddmossa	8
<i>Dicranum majus</i> , stor kvastmossa	9
<i>Fissidens adianthoides</i> , stor fickmossa	9
<i>Leucobryum glaucum</i> , blåmossa	9
<i>Mnium hornum</i> , skuggstjärnmossa	9
<i>Paludella squarrosa</i> , piprensarmossa	9
<i>Plagiomnium ellipticum</i> , kärrpraktmossa	10
<i>Plagiomnium undulatum</i> , vågig praktmossa	11
<i>Pogonatum</i> spp., grävlingmossor	11
<i>Polytrichum commune</i> , stor björnmossa	12
<i>Polytrichum juniperinum</i> , enbjörnmossa	12
<i>Polytrichum piliferum</i> , hårbjörnmossa	12
<i>Polytrichum strictum</i> , myrbjörnmossa.....	12
<i>Splachnum</i> spp., parasollmossor & komossor	13
<i>Tortella tortuosa</i> , kruskalkmossa	13
<i>Tortula ruralis</i> , takmossa	13
<i>Abietinella abietina</i> , gruskammossa	14
<i>Calliergon giganteum</i> , stor skedmossa	14
<i>Calliergonella cuspidata</i> , spjutmossa	15
<i>Climacium dendroides</i> , palmossa	15
<i>Helodium blandowii</i> , kärrkammossa	15
<i>Hylocomium splendens</i> , husmossa	16
<i>Plagiothecium undulatum</i> , vågig sidenmossa	16
<i>Pleurozium schreberi</i> , väggmossa	16
<i>Ptilium crista-castrensis</i> , kammossa	16
<i>Rhytidiadelphus squarrosus</i> , gråshakmossa	16
<i>Rhytidiadelphus triquetrus</i> , kranshakmossa	16
<i>Scorpidium revolvens</i> & <i>S. cossoni</i> , röd och späd skorpionmossa	17

<i>Scorpidium scorpioides</i> , korvskorpionmossa	17
<i>Tomentypnum nitens</i> , gyllenmossa	18
<i>Sphagnum capillifolium</i> , tallvitmossa	18
<i>Sphagnum fallax</i> coll., uddvitmossa m.fl	18
<i>Sphagnum fimbriatum</i> , fransvitmossa	20
<i>Sphagnum fuscum</i> , rostvitmossa	21
<i>Sphagnum girgensohnii</i> & <i>S. russowii</i> , gran- & brokvitmossa	21
<i>Sphagnum lindbergii</i> , björnvitmossa	22
<i>Sphagnum magellanicum</i> , praktvitmossa	22
<i>Sphagnum papillosum</i> , sotvitmossa	22
<i>Sphagnum pulchrum</i> , drågvitmossa	23
<i>Sphagnum riparium</i> , klyvbladsvitmossa	24
<i>Sphagnum squarrosum</i> , spärrvitmossa	25
<i>Sphagnum tenellum</i> , ullvitmossa	25
<i>Sphagnum teres</i> , knoppvitmossa	26

Levermossor

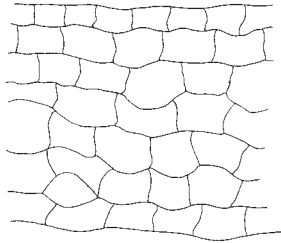
Marchantiales, ”tjocka” bållevermossor

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 72-75.

Denna första ordning (av levermossornas två ordningar bållevermossor) känns igen på den förhållandevis tjocka bålen som består av många lager celler. Bålen har en relativt komplicerad uppbyggnad med celler av olika utseende och funktion. De flesta arterna i ordningen har på bålens ovasida ofta ett relativt tydligt rutnät med centralt placerade porer som syns för blotta ögat som små vita prickar i mitten av rutorna (se figur). Inuti bålen finns speciella ihåliga luftkammrar där gasutbytet sker via porerna på bålens ovasida (se figur). Om man hittar fertila skott av dessa arter behöver man inte tveka med artbestämningen. Dessa fertila bådeldar (Karpoforer) har mycket speciella och ofta artspecifika utseenden och liknar olika typer av parasoller (se även foto 18, sid. 17 i Hallingbäck & Holmåsen, 1991), där själva sporkapslarna sitter skyddade på parasollens undersida. Släktena *Riccia* och *Ricciocarpos* saknar däremot rutnät och porer, men även de är mycket karakteristiska med sina gaffelgrenade bålar med rosetliknande form. Dessa båda släkten har dessutom sporkapslarna helt inneslutna i bålen och sprider sina sporer först när mossan dör och bryts ner. De vanligaste släktena inom ordningen är *Conocephalum*, *Marchantia*, *Preissia* och *Riccia*, medan släktena *Asterella*, *Athalamia*, *Mannia*, *Peltolepis*, *Reboulia*, *Ricciocarpos* och *Sauteria* är mer eller mindre sällsynta.

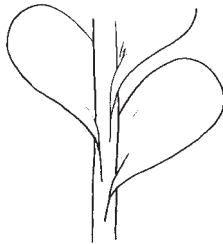
Metzgeriales, ”tunna” bållevermossor

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 75-78.

Denna andra ordning (av levermossornas två ordningar bållevermossor) känns igen på den relativt tunna bålen som består av relativt få lager celler. Bålen har en enkel uppbyggnad och består av mer eller mindre likformiga celler (se figur). Gasutbytet sker direkt genom cellväggarna, främst i bålens yttre cellager. Ordningens arter SAKNAR därför rutnät och porer på bålens ovansida. De fertila bålarna avviker inte särskilt mycket från övriga bålar, men däremot kan det finnas små skyddande utskott eller flikar runt själva honorganen. Sporkapslarna ser oftast ut som små svarta kulor och sitter på relativt långa, genomskinliga och mycket bräckliga skaft (setor). Därför är kapslarna oftast mycket kortlivade och oftast inte till särskilt mycket hjälp vid artbestämningen. De vanligaste släktena inom ordningen är *Aneura*, *Blasia*, *Metzgeria*, *Pellia* och *Riccardia*, medan släktena *Cryptothallus*, *Moerchia* och *Fossombronia* är mer eller mindre sällsynta.

Plagiochila asplenioides, praktbräkenmossa

På sidan 88 i Hallingbäck & Holmåsén (1991) finns arten avbildad, men texten beskriver mestadels den mycket närstående andra svenska arten *P. porelloides* (liten bräkenmossa).

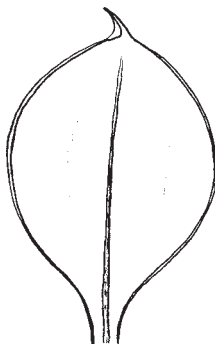
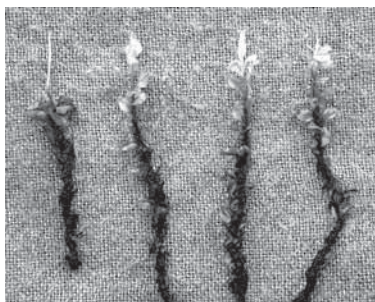
Denna fastmarksart är en av landets största bladlevermossor och skotten kan bli nästan 1 cm breda och drygt 10 cm långa. Skotten verkar tillplattade på grund av att bladen är riktade åt två håll och det svenska namnet kommer av att den liknar svartbräken (*Asplenium trichomanes*). Bladen är nästan cirkelrunda, men sitter snett fästade på stammen på ett karakteristiskt sätt där den ena bladkanten är kraftigt nedlöpanande på stammens ovansida (se figur). Denna skeva infästning gör att bladen får en mycket kraftigt konvex böjning. – Den enda svenska förväxlingsarten är den mycket närstående *P. porelloides* (liten bräkenmossa). Vissa författare anser att dessa två inte är skilda arter utan bör betraktas som underarter, men i Sverige går de oftast lätt att skilja åt. Praktbräkenmossa är oftast tydligt större och växer uteslutande bland mossor eller på förna på marken, medan liten bräkenmossa är tydligt mindre (högst 6 cm långa skott) och nästan uteslutande växer på hårda eller fasta (oftast mer eller mindre lodräta) substrat som block, klippor eller stambaser av lövträd.

Praktbräkenmossa växer på frisk till något fuktig näringsrik skogsmark. Den förekommer främst i produktiva gran- eller lövdominerade skogar, där den ofta växer i stora bestånd. Följearter är ofta *Cirriphyllum piliferum* (hårgräsmossa), *Plagiomnium affine* (skogspraktmossa) och *Rhytidiadelphus triquetrus* (kranshakmossa). Den är allmän i stora delar av södra Sverige, men blir mer och mer sällsynt norrut.

Akrokarpa bladmossor

Cinclidium stygium, myruddmossa

Synonym: uddstjärnmossa

Denna karakteristiska våtmarksart är lätt att känna igen, men kan vara relativt svår att upptäcka när den förekommer med enstaka skott. Skotten är helt upprätta (både sterila och fertila skott) och har rikligt med rödbrunt rotludd. Bladen är spridda längs stammen, men i toppen av fertila skott är bladen oftast större än på övriga delar av skottet (se foto). Bladen är stora, breda, nästan cirkelrunda och har en tydlig ofta rödfärgad nerv i mitten och en kort men tydlig vass udd (se figur). Bladen har dessutom en kraftig rödfärgad kantlist av långsmala celler, men bladkanten saknar tänder. – Den liknar arterna i släktet *Rhizomnium* (rundmossor, tidigare *Mnium*) som den ibland växer tillsammans med, men skiljer sig genom att bladen har en tydlig vass uddspets.

Myruddmossa växer i blöta, relativt mineralrika och artrika kärr tillsammans med bl.a. *Calliergon giganteum* (stor skedmossa), *Pseudobryum cinclidioides* (källpraktmossa) och *Sphagnum warnstorffii* (purpurvitmossa). Den förekommer över nästan hela Sverige, från låglandet till lågalpin zonen i fjällen. Den är sällsynt i söder men vanligare i norr.

***Dicranum majus*, stor kvastmossa**

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 121.

***Fissidens adianthoides*, stor fickmossa**

Synonym: fickmossa. Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 118.

***Leucobryum glaucum*, blåmossa**

Synonym: falsk vitmossa. Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 119.

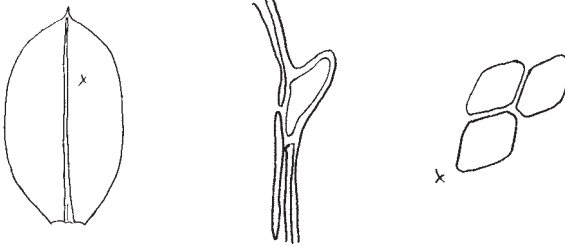
***Mnium hornum*, skuggstjärnmossa**

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 154.

***Paludella squarrosa*, piprensarmossa**

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 158.

Plagiomnium ellipticum, kärrpraktmossa

Synonym: *Mnium ellipticum*, *Mnium rugicum*

Kärrpraktmossa är skildkönad och bildar upp till 6 cm tjocka men relativt luckra gröna mattor med rikligt med rotludd på stammarna. Sterila skott är bågböjda och liknar därför en pleurokarp bladmossa, men fertila skott har han- och honorgan i toppen på upprätta kraftiga skott vilket är typiskt för en akrokarp bladmossa. Bladen är brett ovala, saknar nedlöppning, men har en kort uddlik spets och en lång och tydlig nerv (se figur). Bladcellerna är rektangulära och bladkanten har en tydlig kantlist av långsmala celler och små ibland otydliga tänder (se figur). – Släktet *Plagiomnium* är utbrutet ur det tidigare stora släktet *Mnium* och skiljer sig genom att bladen är stora och breda, har en kantlist och oftast tänder i bladkanten. Dessutom är sterila skott karakteristiskt bågböjda. Kärrpraktmossa kan förväxlas med andra arter i släktet, men den skiljer sig genom att bladen INTE är nedlöppande på stammen, till skillnad från de flesta arterna i släktet som har tydligt nedlöppande blad. Det är bara *P. rostratum* (kalkpraktmossa) som också saknar nedlöppning, men denna saknar även tänder i bladkanten och växer inte i kärr.

Kärrpraktmossa växer på blöt, näringsrik och ofta mineralrik mark i varierande miljöer, från sumpskogar och rikkärr till diken och fuktiga åkerkanter. Den förekommer ofta i riklig mängd i relativt artrika miljöer tillsammans med bl.a. *Calliargonella cuspidata* (spjutmossa), *Ctenidium molluscum* (kalkkammossa), *Fissidens adianthoides* (stor fickmossa), *Rhizomnium* spp. (rundmossor) och *Pseudobryum cinclidioides* (källpraktmossa). Den är allmän i större delen av Sverige, och den förekommer till och med upp i högpin zonen i fjällen.

***Plagiomnium undulatum*, vågig praktmossa**

Synonym: *Mnium undulatum*, praktstjärnmossa. Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 155.

***Pogonatum* spp., grävlingmossor**

Synonym: grusbjörnmossor, dvärgbjörnmossor. Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 111.

Släktets fyra arter är alla upprätta och kortväxta, oftast mindre än 2 centimeter höga skott, men ändå kraftiga och ca 1 cm breda. Bladen är tjocka och barrlika vilket antyder släktskap med björnmossorna (*Polytrichum* m.fl.), men *Pogonatum* har ännu kraftigare och ännu styvare blad än björnmossorna. *Pogonatum aloides* (sydlig grävlingmossa) har en karakteristiskt mörkgrön färg och förekommer upp till mälardalen, men är vanligast i sydvästra delarna av landet. *Pogonatum dentatum* (nordlig grävlingmossa) är troligen ursprungligen en fjällart, men den förekommer numera åtminstone utmed skogsbilvägar i hela norra Sverige och har även hittats i Sydsverige. *Pogonatum nanum* (liten grävlingmossa) har en sydvästlig utbredning och är släktets minsta art men känns bäst igen på den korta och knubbiga kapseln på ett förhållandevis kort skaft. *Pogonatum urnigerum* (stor grävlingmossa) är släktets vanligaste art och förekommer över hela landet. Skotten är ofta något grenade och den blir störst av släktets arter, ibland upp till 4 cm hög.

Alla släktets arter är karaktärsarter på blottad mineralrik jord med lågt pH. De förekommer både på naturligt blottad jord som i rotvältor eller på naturlig skredjord, men idag är de vanligast långs våra skogsbilvägar.

***Polytrichum commune*, stor björnmossa**

Synonym: björnmossa. Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 112-113.

***Polytrichum juniperinum*, enbjörnmossa**

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 115.

***Polytrichum piliferum*, hårbjörnmossa**

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 116.

***Polytrichum strictum*, myrbjörnmossa**

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 115.

***Splachnum* spp., parasollmossor & komossor**

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 143-145. Dessa vackra "lortmossor" är naturligtvis mest spektakulära när de har kapslar, men dessa är mycket kortlivade. Trots det är släktet lätt att känna igen på de ljus- eller blekgröna och relativt veka vegetativa skotten som går att hitta stor del av året. Bladen är stora och breda (åtminstone de i skottspetsen), har en tydlig nerv och mycket stora breda celler (som faktiskt syns för blotta ögat). Bladform, bladspets och bladkantens tandning skiljer sig åt mellan släktets sex arter: *S. ampullaceum*; *S. luteum*; *S. melanocaulon*; *S. rubrum*; *S. sphaericum*; *S. vasculosum*. Alla arterna växer uteslutande på spillning, och nästan bara på spillning från växtätare. Alla arterna är känsliga mot uttorkning och förekommer därför oftast på spillning som ligger relativt fuktigt eller blött, t.ex. i sumpskog eller myrar. – Arterna kan förväxlas med vissa arter i släktena *Mnium* och *Rhizomnium*, men dessa växer mycket sällan på spillning och har mycket kraftigare skott.

***Tortella tortuosa*, kruskalkmossa**

Synonym: kalkkrusmossa. Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 135.

***Tortula ruralis*, takmossa**

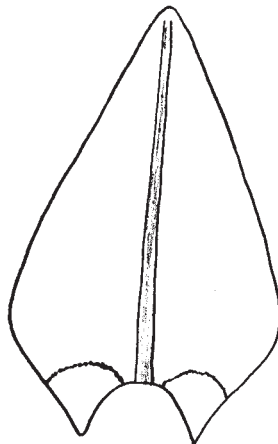
Synonym: *Syntrichia ruralis*, takskruvmossa. Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 132.

Pleurokarpa bladmossor

Abietinella abietina, gruskammossa

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 176.

Calliergon giganteum, stor skedmossa

Denna våtmarksart känns oftast mycket lätt igen på de mycket styva, rikligt förgrenade och ofta över 1 dm långa skotten. Grenarna är styva, sitter oftast tätt och är riktade åt alla håll, vilket gör att den översta delen av skotten ser ut som en smäcker ”julgran” (se foto). Som utfärgad har den dessutom en karakteristisk ljusrosa färg. Stammens blad är stora och brett triangulära med en trubbig spets (se figur). Nerven är mycket kraftig och når nästan ända till bladspetsen.

Den nedre delen av stambladen är nedlöpande på stammen och består av en stor skarpt avgränsad grupp ”bashörnceller” som är mycket stora och uppsvällda jämfört med bladets övriga celler. Grenbladen är oftast mycket smalare än stambladen och varierar kraftigt i utseende. – Den kan förväxlas med den närstående *C. richardsonii* (guldskedmossa), men den skiljs ut sig redan i fält genom rundare blad och en klenare nerv som slutar tydligt nedom bladspetsen. *Calliergon cordifolium* (kärrskedmossa) är oftast ogrenad, men kan ibland ha en del sidogrenar. Däremot är skotten slanka och ”sladdriga” och bladen rundare med en klenare jämnt avsmalnande nerv och diffust avgränsade grupper av bashörnceller.

Stor skedmossa växer i blöta relativt mineralrika kärr, diken och stränder. Det är ofta relativt artrika miljöer där den växer tillsammans med bl.a. *Cinclidium stygium* (myruddmossa), *Rhizomnium pseudopunctatum* (filtrundmossa) och *Pseudobryum cinclidioides* (källpraktmossa). Den förekommer över nästan hela Sverige, från låglandet till lågalpin zon i fjällen.

***Calliergonella cuspidata*, spjutmossa**

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 183.

***Climacium dendroides*, palmmossa**

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 167.

***Helodium blandowii*, kärrkammossa**

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 177.

***Hylocomium splendens*, husmossa**

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 202.

***Plagiothecium undulatum*, vågig sidenmossa**

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 193.

***Pleurozium schreberi*, väggmossa**

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 201.

Kompletterande tips! *Pseudoscleropodium (Scleropodium) purum* (pösmossa) är en förväxlingsart i sydligaste Sverige, särskilt i kalktrakter. Den har ännu mer pösiga skott och grenar än väggmossa och dessutom är stammen grön eller mörkgrön, ALDRG rödbrun som hos väggmossa. Dessa färger ser man allra bäst om skotten är fuktiga för då lyser stamfärgen igenom bladen.

***Ptilium crista-castrensis*, kammossa**

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 198.

***Rhytidiadelphus squarrosus*, gräshakmossa**

Synonym: hakmossa. Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 200.

***Rhytidiadelphus triquetrus*, kranshakmossa**

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 200.

***Scorpidium revolvens* & *S. cossoni*, röd och späd skorpionmossa**

Synonymer: *Drepanocladus revolvens*, praktkrokmossa & *D. cossoni*, *D. intermedius*. Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 180.

Dessa båda arter har tidigare förts samman eftersom de kan vara svåra att skilja åt, särskilt i fält. De har tidigare förts till ”storsläktet” *Drepanocladus* som lätt kändes igen på de oftast kraftigt ensidigt krökta bladen och att alla arterna förekommer i våtmarker. Det släktet har nu delats upp i ett antal olika släkten och *S. revolvens* och *S. cossonii* känner man igen på de ensidigt krökta bladen vars basala del är rak medan den övre delen är mycket kraftigt krökt. Skotten har relativt rikligt med grenar som är riktade åt två håll från stammen, vilket gör att skotten får ett tillplattat utseende. Arterna är mörkt brunröda till svartröda eller har ibland rent röda färger. – Närmaste förväxlingsart är *Warnstorfia* (*Drepanocladus*) *exannulata* (kärnkrokmossa) som inte har lika kraftigt krökta blad (och en mer jämn krökning), dessutom är bashörncellerna tydligt avgränsade i en relativt stor grupp.

Arternas är båda utpräglade rikkärrsarter men deras ekologi skiljer sig något åt. *Scorpidium cossonii* är mer krävande och förekommer i mycket mineralrika kärr och är ofta en dominerande art i bottenskiktet i t.ex. extremrikkärr med bl.a. *Campylium elodes* (kärrspärrmossa), *C. stellatum* (guldspärrmossa), *Fissidens adianthoides* (stor fickmossa) och *Palustriella* spp. (tuffmossor). *Scorpidium revolvens* är mindre krävande och är vanligast i medelrikkärr, men förekommer även i rikkärr och växer tillsammans med bl.a. *Paludella squarrosa* (piprensarmossa), *Sphagnum warnstorffii* (purpusvitmossa) och *Warnstorfia exannulata*.

***Scorpidium scorpioides*, korvskorpionmossa**

Synonym: kärnklomossa. Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 182.

***Tomentypnum nitens*, gyllenmossa**

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 186.

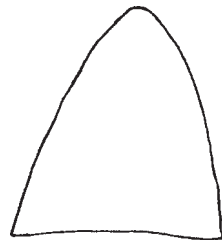
Vitmossor

***Sphagnum capillifolium*, tallvitmossa**

Synonym: *S. nemoreum*. Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 105.

***Sphagnum fallax* coll., uddvitmossa m.fl.**

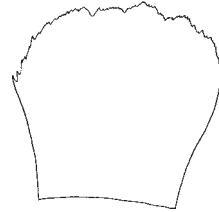
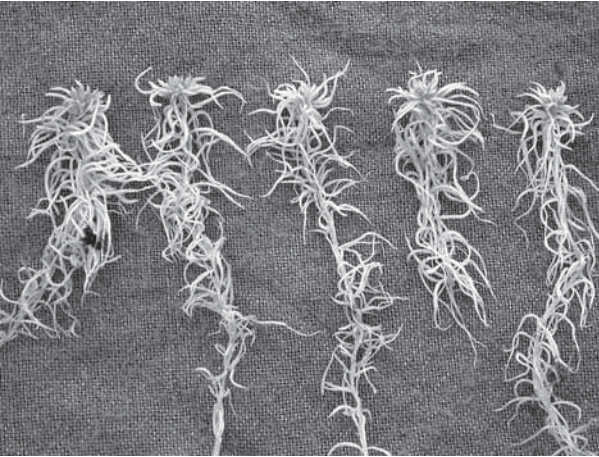
Inklusive *S. angustifolium*. Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 107.

Detta artkomplex har länge varit problematiskt och ett flertal närstående arter har beskrivits. *Sphagnum fallax* är en relativt spenslig art med långa och smala utstående grenar. Skotten är gulbruna till bruna och saknar röda färger. Huvudet är relativt plant eller något konvext i profil och utstående grenar och hänggrenar är lika långa. Stamknoppen är otydlig eller helt gömd. Stambladen är något längre än de är breda, ca 1 mm långa, och ofta uddspetsade, men något trubbiga stamblad förekommer på vissa skott. *Sphagnum augustifolium* (klubbvitmossa) är mycket lik *S. fallax*, men skiljer sig genom mer konvext huvud (se foto), mindre och något trubbigare stamblad (se figur) och att hänggrenarna oftast är tydligt längre än de utstående grenarna. *Sphagnum brevifolium* (trubbelvitmossa) och *S. isoviitae* (isoviitmossa) är ytterligare två mycket närstående arter som inte behöver separeras från varandra i denna inventering. – Två besläktade arter som däremot går att separera i fält är *S. flexuosum* (källvitmossa) och *S. majus* (rufsvitmossa). *Sphagnum flexuosum* skiljer sig genom sin gula eller blekgula färg, stamblad med en rundad spets och att de utstående grenarna i huvudet är antingen långa eller korta (hos *S. fallax* finns hela skalan från korta till långa grenar). *Sphagnum majus* skiljer sig genom sin mörkare bruna och ofta glänsande färg och ofta relativt krökta grenar. Dessutom är stambladen mer långsmala än de hos *S. fallax*.

Sphagnum fallax förekommer mest i fattigkärr där den ofta är den dominerande arten både i skogklädda och öppna miljöer. Den bildar ofta artrena bestånd och kan bli ganska högvuxen i relativt glesa mattor vilket visar att den trots allt är relativt torktålig. Den är allmän i hela landet. *Sphagnum augustifolium* förekommer ofta i samma miljöer som *S. fallax*, men växer dessutom i mossemiljöer. Följearter till dessa båda är ofta *Aulacomnium palustre* (räffelmossa), *Straminergon* (*Calliargon*) *stramineum* (blek skedmossa) och *Sphagnum majus*.

Sphagnum fimbriatum, fransvitmossa

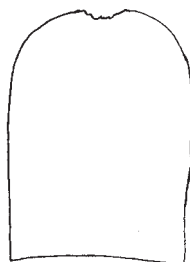
Fransvitmossa är en spenslig art med rikligt med långa smala utstående grenar (se foto). Skotten är gröna till gulbruna och saknar röda färger. För att vara en vitmossa är skotten relativt små och taniga, men de sitter tätt i täta tuvor som ofta har en karakteristisk spetsig eller ”toppig” form. Skottens huvud består till stor del av den mycket tydligt avgränsade stamknoppen. Stambladen är mycket breda och karakteristiskt fransade i hela den breda spetsen (se figur). Den har ofta sporkapslar och har antagligen lätt för att sprida sig och verkar vara snabb att etablera sig efter olika typer av måttlig störning. – Fransvitmossa är oftast lätt att känna igen på spensliga skotten i täta tuvor, den mycket tydliga stamknoppen och de mycket breda fransade stambladen.

Fransvitmossa växer i olika typer av fuktiga miljöer som fattigkärr och sumpskogar, men oftast förekommer den i miljöer med måttlig naturlig eller mänsklig störning som utmed tidvis översvämmade stränder av sjöar och vattendrag. Den är allmän i hela landet och växer ofta i renbestånd, men förekommer även tillsammans med t.ex. *S. fallax* och *S. girgensohnii*.

Sphagnum fuscum, rostvitmossa

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 104.

Sphagnum girgensohnii & *S. russowii*, gran- & brokvitmossa

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 105.

Oftast är det inga bekymmer med att skilja dessa båda arter åt för *S. girgensohnii* är nästan alltid rent grön medan *S. russowii* (se foto) har en vacker brokig blandning av gröna och röda färger. Problemen börjar när *S. russowii* växer skuggigt (vilket den ofta gör) för då utvecklas de röda färgerna sent på säsongen eller inte alls (det behövs nämligen direkt solljus för att vitmossan skall kunna bilda röda färgämnen). I övrigt är de båda arterna mycket lika varandra med ett oftast karakteristisk stjärnformat huvud med grenarna i 5 tydliga strålar. Arterna går däremot att skilja åt på stambladens utseende (jämför figuren av *S. russowii* med sid. 104 i Hallingbäck & Holmåsen, 1991), men eftersom de båda arterna även har liknande ekologi och lätt kan förväxlas har vi valt att slå ihop dem till ett artpar.

***Sphagnum lindbergii*, björnvitmossa**

Synonym: nordlig vitmossa. Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 106.

***Sphagnum magellanicum*, praktvitmossa**

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 103.

***Sphagnum papillosum*, sotvitmossa**

Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 102.

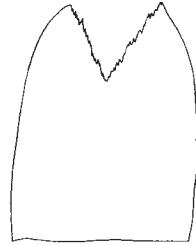
Sphagnum pulchrum, drågvitmossa

Drågvitmossa är en kraftig art med grova utstående grenar där bladen sitter i 5 tydliga rader (se foto). Skotten är gulgröna till vackert gyllenbruna, men saknar röda färger. Stamknoppen är oftast otydlig och de utstående grenarna är relativt tvärt avsmalnande. Stambladen är något längre än de är breda och oftast uddspetsade (se figur). – Drågvitmossa skiljer sig från *S. fallax* genom de tjockare grenarna och mer kupade grenbladen som sitter i tydliga rader. Den kan förväxlas med *S. lindbergii* (björnmoss) som också har grenbladen i tydliga rader, men den senare skiljer sig genom sin mycket tydliga stamknopp och mörkbruna stam. Dessutom är stambladen hos *S. lindbergii* mycket karakteristiska med en bred fransad spets.

Drågvitmossa förekommer i olika typer av fattigkärr där den växer i riktigt blöta partier i exponerade miljöer och är ofta totalt dominerande. Den förekommer över större delen av landet, men är sällsynt i de östra och nordligaste delarna. I Sydvästsverige är den däremot mycket vanlig och har möjligen gynnats av moderna miljöförändringar. Den växer tillsammans med arter som *Straminergon stramineum*, *Sphagnum fallax* och *S. majus*.

Sphagnum riparium, klyvbladsvitmossa

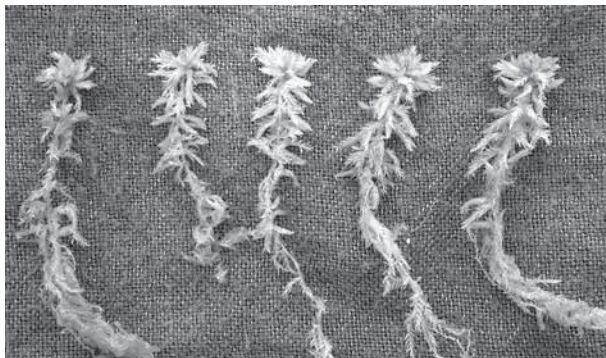
Klyvbladsvitmossa är en av våra största vitmossor. De mycket styva skotten blir upp till 3,5 cm breda, men den skiljer sig från de storgvuxna arterna i *Sphagnum* sektion *Sphagnum* (jämför sid. 102-103 i Hallingbäck & Holmåsén, 1991) på att de utstående grenarna INTE är korbliknande utan relativt smäckra (se foto). De styva gulaktigt gröna skotten har en tydlig stamknopp och bryts lätt av med ett knäppande ljud. Det säkraste kännetecknet är de stora stambladen som är djupt kluvna av ett mycket kraftigt jack i spetsen, vilket gör att de ser ut att ha två spetsar (se figur). – Småvuxna exemplar kan likna storgvuxna skott av *S. girgensohnii*, men den senare har ingen tydlig stamknopp, mycket grundare urnupna stamblad och hänggrenar som helt täcker stammen. Hos klyvbladsvitmossan är hänggrenarna få och stammen är därför oftast tydligt blottad.

Klyvbladsvitmossa växer i fattigkärr och sumpskog, gärna intill stränder av sjöar och vattendrag eller i källor, ofta tillsammans med arter som *Sphagnum girgensohnii*, *S. lindbergii* och *Warnstorfia exannulata*. Den förekommer över nästan hela landet utom längst i söder, men är allmän bara i norra Sverige.

Sphagnum squarrosum, spärrvitmossa

Synonym: spärrbladig vitmossa. Se Hallingbäck & Holmåsen (1991) sid. 103.

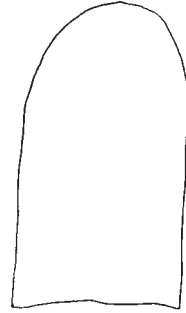
Sphagnum tenellum, ullvitmossa

Ullvitmossa är den minsta av våra vitmossor och har ett påtagligt litet huvud. De ljusgröna eller ofta vitaktiga skotten är högst 1 cm breda och karakteristiskt ”mjuka”, och torkade skott påminner om mjukt tyg (se foto). Den känns igen redan i fält på de kraftigt kupade och glest sittande grenbladen på de utstående grenarna. I torra får dessa grenar ett karakteristiskt pärlbandsliknande utseende. Stambladen är också små och kupade och liknar grenbladen (se figur). – Den kan påminna om den mycket ovanliga *S. angermanicum* (spatelvitmossa), men denna är mer storvuxen och har mycket stora och breda stamblad.

Ullvitmossa växer främst i blöta höljet på mossar, men kan även förekomma på fuktighet och i riktigt fattiga kärr. Den växer uteslutande i exponerade miljöer och ofta tillsammans med *Sphagnum cuspidatum* (flytvitmossa), *S. magellanicum* (praktvitmossa) och *Warnstorfia fluitans* (vattenkrokmossa). Den är allmän i västra halvan av södra Sverige och förekommer spridd norrut, men är sällsynt eller saknas i nordligaste Sverige.

Sphagnum teres, knoppvitmossa

Knoppvitmossa är en medelstor (ca 2 cm breda skott) gulbrun till brun art med en mycket tydlig stamknopp. Stammen är åtminstone delvis mörkfärgad i bruna nyanser. De utstående grenarna är långa och jämnsmla (se foto). Stambladen är tunglika och mycket stora (se figur). – Oftast känns knoppvitmossan lätt igen i fält genom de gulbruna färgerna, den tydliga stamknoppen och den mörkbruna stammen. Men om den växer skuggigt har skotten en mer grön färg och de bruna färgerna är dåligt utvecklade, men på stammen brukar det alltid finnas mörkbruna fläckar som avslöjar arten. Den kan då förväxlas med den närstående *S. squarrosum* (spärrvitmossa), men denna har rent grön stam utan mörkbrun färg, en otydlig stamknopp och oftast mycket karakteristiskt utspärade bladspetsar på grenbladen. Stambladen liknar även de hos de storvuxna arterna i *Sphagnum* sektion *Sphagnum* (jämför sid. 102-103 i Hallingbäck & Holmåsén, 1991), men dessa har mycket tjockare korvliknande utstående grenar.

Knoppvitmossa växer i rikkärr, ofta med källpåverkan, men även på näringsrika tidvis översvämmade stränder av sjöar och vattendrag. Den förekommer ofta i artrika miljöer tillsammans med andra mer eller mindre krävande arter som *Helodium blandowii* (kärrkammossa), *Paludella squarrosa*, *Sphagnum warnstorffii* och *Tomentypnum nitens* (gyllenmossa). Den förekommer i hela Sverige och är allmän i kalkrika trakter, men mindre allmän i övrigt.